

"พระธิดาไปตยที่ภาคฐาน"

๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๑ ๖๖ มีของพระธิดาไปตย
มณฑลฐานคนในสังคมไทย เราได้เราเสียอะไร
ควรจะนำหนักไปทบทวนกันได้นะครับ !

หากละทิ้งแล้วไม่ได้บ้าง ห่วงมองเห็นความ
จริงว่า อดตีไม่ไว้เรื่องรองความผิด ความถูก
ที่ควรจะหามาทำนุหรือชั้นสมัคร // มีคนกลุ่มไหน
หากดีเยี่ยม สังคม ซึ่ง // แต่ละคน ควรกลัวยอม
รับความจริง

เพื่อเปิดโอกาสให้ตนเร็วหรือ ช่วยในฐาน
ความเป็นมนุษย์นี้ยัง คงคิดซึ่งยังฉันจนถึงที่สุด.

พระพี่ มาดริก

ประชาธิปไตยที่ชาครากฐาน

www.dhammadownload.com

ระพี สาคริก

เหตุไฉนนำเอาประเด็น"ประชาธิปไตยที่ชาครากฐาน"มาชี้ให้เห็นความสำคัญ ? ถ้ามองเห็นความจริงว่า "ทุกสิ่งมีเหตุอยู่ที่คน และหลังจากนำปฏิบัติลงไปแล้ว ผลย่อมเกิดขึ้นกับคนไม่ว่าจะนำไปสู่ผลสำเร็จหรือจำต้องประสบความล้มเหลว

ถ้าประสบผลสำเร็จแล้วทำให้คนตกอยู่ในความประมาท ทุกสิ่งย่อมหวนกลับมาทำให้จำต้องทรุดต่ำลงไปได้ หากประสบความล้มเหลวก็หาใช่ว่าจะจะเป็นสิ่งเลวร้าย เนื่องจากเป็นบทเรียนที่สอนให้คนหวนกลับมาเริ่มต้นคิดและนำปฏิบัติใหม่ แต่ถ้ายังคิดตรงเถียงโดยเกิดความรู้สึกรู้ว่าเป็นการถอยหลังเข้าคลอง ทำให้ตั้งต้นกันต่อไปอีก ย่อมทำให้มองเห็นว่า ภาวะตกต่ำยังลงไปไม่ถึงที่สุด แม้ว่าจำต้องไปถึงจุดต่ำกันเองก็ถือเป็นเรื่องธรรมดา

คั้งนั้นความหมายของ"รากฐาน"จึงน่าจะหมายถึงรากฐานความคิดของคน และเมื่อกล่าวถึงความสำคัญ ของรากฐาน ไม่ว่าจะเรื่องใดแม้เรื่องประชาธิปไตย ก็คงหมายถึงรากฐานคนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อให้ความสำคัญแก่รากฐานคน คงต้องมองไปถึงความหมายที่แท้จริงซึ่งหมายถึง **รากฐานที่กำหนดให้คนมีความเป็นคน**

เมื่อมองถึงความสำคัญของความเป็นคนก็คงต้องเน้นที่รากฐานด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะประเด็น **อิสรภาพและเสรีภาพ** รากฐานของอิสรภาพมีเงื่อนไขอยู่ในจิตใจคนเหนือกว่าสิ่งซึ่งปรากฏเห็นได้จากภายนอก หากคนแสดงออกโดยมุ่งทิศทางออกจากตัวเองมากกว่าการให้ความสำคัญแก่สิ่งซึ่งควรจะมีอยู่ในรากฐาน คงอ่านได้ว่าเป็นประชาธิปไตยที่มีแต่เปลือกนอก หรืออาจกล่าวได้ว่า **ประชาธิปไตยซึ่งอยู่บนพื้นฐานความเห็นแก่ตัว** โดยที่จะมีการนำเอาสิ่งซึ่งอยู่นอกตนมาอ้าง เพื่อประโยชน์แห่งตนเป็นนิสัย

หากคนให้ความสำคัญแก่รากฐานตนเองและเน้นการปฏิบัติบนฐานนี้ได้อย่างมั่นคง การช่อราษฎรบังหลวง กิติ การคิดฉกฉวยโอกาสเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นกิติ การยึดติดสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งอำนาจและตำแหน่งทำให้มีการ ตะ เกียกตะกายแย่งชิงกันขึ้นสู่ตำแหน่งซึ่งแฝงไว้ด้วยกระแสที่มีการแสวงประโยชน์ส่วนตนเหนือส่วนรวมกิติ ย่อมมีโอกาสลดลงและปรับเปลี่ยนมาเป็นไปตามธรรมชาติ หรือตามเหตุและผล

ถ้านำภาพรวมของสิ่งซึ่งกล่าวมาแล้วทั้งหมดมาพิจารณาให้ถึงความจริง น่าจะสรุปได้ในขั้นแรกว่า **หากคนคิดได้อย่างอิสระโดยละลภาวะยึดติดลงไปตามเวลาอันสมควรแก่เหตุและผล ภายในวิถีการดำเนินชีวิต ย่อมมีโอกาสช่วยให้คนมีความเป็นคนที่มีพร้อมมูลยิ่งขึ้น** และถ้าคนผู้มีความสมบูรณ์ดังกล่าว ขยายขอบข่ายกลายเป็นคนส่วนใหญ่ รากฐานประชาธิปไตยย่อมเจริญงอกงามขึ้นมาได้อย่างเป็นธรรมชาติ

ผู้ที่มีใจอิสระย่อมมองเห็นความสำคัญและมีความเข้าใจธรรมชาติในรากฐานตนเอง และให้ความสำคัญแก่คนระดับล่างซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ อีกทั้งยังเป็นฐานของสังคมที่แท้จริง และให้ความสำคัญแก่เยาวชนคนรุ่นหลัง ซึ่งเป็นอนาคตที่ช่วยให้สังคมสามารถสืบทอดต่อไปได้ และผู้ที่ให้ความสำคัญอย่างจริงจังย่อมไม่นำผลซึ่งตนหวังที่จะได้รับ เพื่อตัวเองจากด้านอื่น เข้าไปแอบแฝง

หากบุคคลใดไม่ตกอยู่ในสภาวะล้มตัวก็น่าจะมีธรรมชาติที่ให้ความสนใจหวนกลับไปทบทวนอดีตความเป็นมา แม้เพียงเริ่มต้นจาก ปี พ.ศ. 2475 ซึ่งช่วงนั้นผู้เขียนยังเป็นเด็กอายุเพียง 10 ขวบ จึงคิดอะไรได้ไม่ถึง แต่ก็ยังจำความได้ดี ระหว่างนั้นตนยืนอยู่ใกล้พระที่นั่งอนันตสมาคม ซึ่งมีเหตุการณ์สำคัญที่จารึกไว้ในประวัติศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งใช้กำลังทหารปฏิวัติ นับเป็นครั้งแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ หากคิดไปก็ต้องขออภัยด้วย **เสียงร้อง ไซโย ๆ** คังมาจากปากทหารหน้าลานพระบรมรูปทรงม้าเป็นละลอกยังคงก้องอยู่ในหู

จนถึงทุกวันนี้

สิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่คนยุคปัจจุบันรู้สึกได้แล้วว่าตนพบกับผลกระทบจากปัญหาอย่างหนัก ควรทวนกลับไปให้ ความสนใจนำมาพิจารณาให้ถึงแก่นแท้ น่าจะได้แก่ พระราชหัตถเลขา ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงสละพระราชอำนาจจากเหตุการณ์ครั้งนั้นว่า "ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่- แต่เต็มใจให้แก่อำนาจอธิปไตยแก่ประชาชน แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของราษฎร"

หลังจากเหตุการณ์ผ่านพ้นมาประมาณ 1 ปี ก็มีอีกเหตุการณ์หนึ่งซึ่งทำให้คนไทยต้องยกพวกฆ่ากันเอง เกิดขึ้น ซึ่งกลุ่มบุคคลผู้เข้าไปถืออำนาจในรัฐบาลเรียกว่า "เป็นกบฏ" และคนยุคนั้นเรียกกันว่า "กบฏวรเดช" ซึ่งผู้เขียน ก็ยืนอยู่ในบริเวณใกล้สนามรบมากจนกระทั่งสายตามองเห็นแสงไฟจากปากกระบอกปืนใหญ่แลบแปลบปลาบในตอนค่ำ และอยู่ในเหตุการณ์ที่มีการล่ำเลียงศพทหารลงจากตุ้รุดไฟ แต่วิทยุกระจายเสียงซึ่งตกอยู่ในใต้อิทธิพลผู้มีอำนาจประ- กาศทุกชั่วโมงว่า ฝ่ายรัฐบาลไม่มีใครตายเลย

เหตุการณ์ทั้งหมดเกิดขึ้นจากคนระดับบน ในขณะที่ความจริงยังมีช่องว่างในทุก ๆ ด้านระหว่างคนระดับบน กับคนระดับล่างซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่และเป็นพื้นฐานสังคมที่แท้จริง

เราคงต้องยอมรับความจริงว่า คนส่วนหนึ่งในสังคมไทยมองปัญหาไม่ถึงพื้นฐานมานานแล้ว เนื่องจากราก ฐานคนในสายนี้ถูกทำลายมาตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสืบสอกระแสนี่มุ่งสู่ทิศทางดังกล่าว เป็นมาอย่างได้ผล อีกทั้งมีการแพร่กระจายกว้างขวางมากขึ้น ยังมีโอกาสขึ้นไปสู่ด้านบน ย่อมมองเห็นโอกาสน่าสิ่งซึ่งทุกคนมีส่วนร่วม กันเป็นเจ้าของ มาใช้เป็นเครื่องมือสนองประโยชน์แห่งตนและพรรคพวก

แม้เหตุการณ์เมื่อปี พ.ศ. 2475 ซึ่งคนรุ่นหลังมักนำมาเน้นประเด็นสำคัญคือการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่ ไม่มีการกล่าวถึงการปฏิวัติซึ่งนำมาใช้เป็นฐานการเปลี่ยนแปลงครั้งนั้น ทั้ง ๆ ที่ช่วงหลัง ๆ เราแสดงออกว่ารัง- เกียจการปฏิวัติ เสมือนว่าคนยังมีหัวใจพยายามกลบเกลื่อนเงื่อนไขซึ่งแฝงอยู่ภายใต้ ไม่ว่าจะโดยเจตนาหรือเกิด จากภาวะลี้มั่วเป็นธรรมชาติ

จึงทำให้การเมืองไทยตกอยู่ในสภาพเสมือนมีชนกบฏคิดหลังมาโดยตลอด . ฉ้ายอมรับหลักธรรมซึ่งชี้ไว้ อย่างชัดเจนว่า หากไม่มีวันนั้นยอมไม่มีวันนี้ ถ้าลี้มั่ววันนั้นยอมไม่อาจแก้ไขปัญหาววันนี้ได้อย่างแน่นอนที่สุด การยอมรับ ความจริงจากความรู้ความเข้าใจจริงเท่านั้น ที่จะช่วยให้เกิดจุดเริ่มต้นใหม่ แม้จำต้องทวนกลับไปสู่อดีต ถ้าเกิด จากรากฐานซึ่งมีความรักความสนใจในการทบทวนตัวเอง ทำให้ทวนกลับไปทบทวนถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างถึง ความจริง

ดังได้กล่าวไว้แล้วว่า คนส่วนหนึ่งและน่าจะเป็นส่วนใหญ่ที่ตกอยู่ในสภาวะยึดติด ทำให้ขาดการคิดหาทาง ออกได้อย่างอิสระโดยไม่ต้องเน้นการทะเลาะกันมากขึ้น ซึ่งเป็นมานานแล้ว และภายในรากฐานยึดติดนี้เอง ก็มี เงื่อนไขที่มุ่งไปให้ความสำคัญแก่ผลผลิตจากความคิดชนต่างชาติ คั้งนั้นจึงทำให้วิเคราะห์ค้นหาความจริงได้ว่าแม้ การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2475 ก็น่าที่จะเกิดจากกิเลส ซึ่งยึดติดรูปแบบมาจากชนต่างชาติเช่นกัน

ความจริงได้ชี้ไว้อย่างชัดเจนว่า เวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ความจริง ซึ่งแท้จริงแล้วสังขธรรมนี้เป็นสิ่งซึ่งอยู่ ในกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ อย่างไรก็ตามถ้าไม่มียึดติดอยู่กับตัวบุคคลและไม่เน้นโทษบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดย่อม มองเห็นแนวทางแก้ไขอย่างได้ผลจริงจั้ง ไม่ว่าจะเร็วหรือช้า

ปัจจุบันนี้ ภาวะยึดติดได้ส่งผลให้เห็นเด่นชัดยิ่งขึ้นจากปัญหาซึ่งสะท้อนกลับมาช่วยให้มีคนที่รู้สึกได้มากขึ้น เริ่ม จากสิ่งที่อยู่ไม่ไกลตัวนักคือ การเน้นแก้ไขปัญหาที่กฎระเบียบซึ่งอยู่บนแผ่นกระดาษ ก่อนการมองเห็นรากฐานคนได้ อย่างชัดเจนและมุ่งสู่จุดนี้ หลังจากคนส่วนใหญ่มีความพร้อมมากขึ้น ความเป็นธรรมชาติของคนย่อมนำไปสู่การแก้ไข กฎระเบียบโดยไม่ยึดติดอยู่กับกฎระเบียบหากมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

เมื่อเน้นการแก้ไขกฎระเบียบโดยที่รากฐานยังลงไม่ถึงคนระดับล่างอย่างแท้จริง เมื่อคนกลุ่มไหนต้องการให้สิ่งใดเป็นไปตามความคิดของตัวเองและพรรคพวกแม้พรรคพวกทางความคิด ก็จะแสดงธรรมชาติออกมาในลักษณะอ้างผลดีของกฎระเบียบซึ่งอยู่ในกรอบค่านิยมของตน

ธรรมชาติใ้จักคล้ายความสำคัญก่อนหลังภายในองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมอย่างมีเหตุมีผล โดยถือการปฏิบัติจากรากฐานจิตใจที่อิสระ หรือมีความเป็นตัวของตัวเองโดยปราศจากการยึดติดอยู่กับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งสิ่งนี้น่าจะช่วยอธิบายได้ถึงรากฐานความเป็นคนโดยแท้

ถ้าเน้นความสำคัญที่การปฏิบัติจากความจริงใจ ย่อมมีความสุขที่จะนำปฏิบัติลงสู่ด้านล่าง แต่สิ่งซึ่งพบได้กลับสะท้อนความจริงออกมาให้เห็นว่า คนหันมานิยมการพูดการเขียนในลักษณะยกป้ายโฆษณามากขึ้น ในเมื่อการพูดห่างจากตัวเองมากกว่าการปฏิบัติ และผู้นิยมการพูดมากกว่าลงมือทำจากความเป็นจริงย่อมมีความอยาก ซึ่งส่งผล ทำลายสมดุลหรือ **ความพอดีของงาม** จึงมีการนำเอาเงื่อนไขเพื่อประโยชน์แห่งตนเข้าไปแอบแฝงไว้ภายใต้

การศึกษาซึ่งน่าจะถือว่าคือพื้นฐานความสำเร็จ ย่อมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลยึดติดด้วยเช่นกัน จึงทำให้มีการแสดงออกทั้งสองด้าน ด้านหนึ่งก็คือการแย่งชิงกันเข้ามหาวิทยาลัย กับอีกด้านหนึ่งมีการแสดงความเสียใจและเห็นใจคนที่เข้าไม่ได้ เป็นการสะท้อนภาพความจริงให้เห็นว่ามีการตามกระแสยึดติดต่อไปอีก และผู้ใหญ่ก็จะแสดงออกในลักษณะที่ มีรูปวัตรรูปแบบใหม่ ๆ มาล้อเด็กและคนทั่วไปซึ่งตกอยู่ใต้วาระยึดติดมาแล้ว ให้หนักยิ่งขึ้นไปอีก

หวนกลับไปพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองอีกครั้งหนึ่ง เมื่อปี พ.ศ. 2475 มีการประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยอ้างว่าต้องการประชาธิปไตยแต่ใช้อำนาจทหารปฏิวัติ และประสพผลสำเร็จ หลังจากนั้นมาประมาณ 1 ปี ก็มีเหตุการณ์ซึ่งผู้ชนะกล่าวว่ามีฝ่ายหนึ่งเป็นกบฏ ซึ่งต่อมาไม่นานก็ทราบว่ามี **หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร** อยู่ในกลุ่มบุคคลระดับหัวหน้า

ผู้เขียนต้องขอภัยที่กล่าวถึงชื่อบุคคล แต่คงไม่เน้นที่ตัวบุคคลหากมองที่เหตุผล และต่อมาภายหลัง พระองค์ท่านก็ได้รับการยอมรับจากผลงานว่า เป็นผู้นิยมประชาธิปไตยที่น่าเคารพพระองค์หนึ่ง ช่วงนั้นผู้เขียนยังเล็กมาก จึงยังไม่รู้อะไรลึกซึ้ง แต่ก็ให้ความสนใจทุกสิ่งซึ่งผ่านเข้ามาสู่ชีวิตจากรากฐานจิตใจที่เปิดกว้างถึงระดับหนึ่ง ช่วงที่เกิดเหตุการณ์ซึ่งตนยืนอยู่ใกล้สนามรบมาก ก็มีเสียงจากปากต่อปากกพูดมาเข้าหูว่า **พระเจ้าสุญเสียอำนาจ จึงต้องการยึดอำนาจคืน** ซึ่งตนเป็นคนฟังหูไว้หู และจำความในอดีตได้เป็นส่วนใหญ่

ต่อมาภายหลังหลายปี วิถีชีวิตตนได้มีเหตุมีผลนำไปสู่การสัมผัสกับหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร อย่างใกล้ชิด ในขณะที่พระองค์ท่านและหม่อมศรีพรหมา ใช้ชีวิตร่วมกันในระดับพื้นดิน ผสมผสานอยู่กับเกษตรกรระดับล่าง และเราหลายคนที่รักประชาธิปไตยก็นำประวัติชีวิตพระองค์ท่านมากล่าวยกย่องเป็นช่วง ๆ หลังจากสิ้นประชนม์แล้ว

เป็นสิ่งยืนยันความจริงอีกครั้งหนึ่งว่า **เวลาสามารถพิสูจน์ความจริงได้** ทำให้รู้ว่า เหตุการณ์ครั้งนั้นหาใช่เจ้าหลงอำนาจดังที่ได้ยินในช่วงนั้นไม่ แต่คณะบุคคลในกลุ่มนั้นน่าจะกระทำลงไปโดยที่เห็นว่าสิ่งซึ่งเป็นมาแล้ว ยังไม่ถึงเวลาที่ควรจะเป็นไปตามเหตุและผล แต่ก็มีเงื่อนไขอีกสิ่งหนึ่งเข้าไปแฝงไว้ เนื่องจากอีกฝ่ายหนึ่งก็มีกำลังพลและอาวุธอยู่ในมือ จึงนำออกมาใช้ ทำให้มองเห็นภาพธรรมชาติซึ่งมีสองขั้ว

ดังนั้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากสองด้านในช่วงนั้น จึงหาใช่ประเด็นที่หยิบยกขึ้นมามองว่า **ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน** ไม่ หากด้านหนึ่งซึ่งออกมาใช้กำลังอาวุธเปลี่ยนแปลงเมื่อปี พ.ศ. 2475 กระทำลงไปในขณะที่ยังมองไม่เห็นความพร้อมที่รากฐานคน ซึ่งคนแต่ก่อนกล่าวไว้ในเชิงอาชิตว่า **ชิงสุกก่อนห่าม** ส่วนอีกด้านหนึ่งเห็นว่า ด้านแรกยังลงไม่ถึง แต่ก็ยังละกิเลสไม่ได้จึงหาทางออกโดยการชนกันโดยตรง

ปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบัน ซึ่งยังคงมองความสำคัญที่เงิน แทนการให้ความจริงใจในการพัฒนารากฐานคนระดับล่างและเยาวชนคนรุ่นหลัง ย่อมสะท้อนความจริงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมกำลังขึ้นถึงจุดสุดขีดแล้ว เนื่องจาก **เงินเป็นปลายทางที่สุด ๆ** จึงสะท้อนให้เห็นว่าคนยิ่งในด้านทางการ และยิ่งขึ้นไปสู่ที่สูง ตกอยู่ในสภาพ

ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า **รากฐานความเป็นคนท้องถิ่น ได้ถูกทำลายไปแล้วเป็นส่วนใหญ่**

หากนำเอาประเด็น**"การจัดการศึกษา"**ซึ่ง เชื่อกันว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนา ซึ่งน่าจะมุ่งไปสู่การเรียนรู้ตนเอง เพื่อช่วยให้รากฐานคนมีอิสระ สามารถคิดหาทางออกในการแก้ไขปัญหาและนำปฏิบัติให้เป็นผลสำเร็จได้ทุกเรื่อง มาพิจารณาค้นหาความจริงกลับพบว่าวิถีการเปลี่ยนแปลงซึ่งมุ่งสู่ด้านตรงข้ามกันกับเป้าหมาย

แม้สิ่งซึ่งเขียนถึงเจตนารมณ์อย่างชัดเจนว่า **สถาบันการอุดมศึกษา มีหน้าที่ในการเรียนการสอน การค้นคว้าวิจัย และส่งเสริมเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม** แต่กลับถูกมองด้วยความเข้าใจในลักษณะแยกส่วน จึงทำให้คนยิ่งเรียนสูงยิ่งยึดติดเปลือกนอกของสิ่งดังกล่าว ทำให้เกิดนิสัยที่มองสิ่งต่าง ๆ ยึดติดมากขึ้น ดังนั้นวิถีการเปลี่ยนแปลงของเงื่อนไขภายในรากฐานความคิดคน จึงนับวันยิ่งมองเห็นภาพเรียวแคบมากขึ้น ทำให้คนเน้นความสำคัญของการมองปัญหาที่เกิดจากด้านบน ทำให้ห่างจากสังขรรณซึ่งอยู่ที่พื้นดินมากขึ้น

ประเทศชาติจึงจำต้องตกเป็นทาสอิทธิพลเงินและวัตถุลูกชนต่างชาติมากขึ้นเรื่อย ๆ และสิ่งที่ได้มาจากพื้นฐานซึ่งอยู่ในต่างถิ่น ก็จะถูกกำหนดให้เข้าไปใช้จ่ายมุ่งสู่แนวทางสำคัญ ๆ อย่างน้อยสองทาง ทางแรกคือนำกลับไปจ่ายใช้ซื้อผลิตผลทางเทคโนโลยีของต่างชาติเพื่อนำมาใช้ ร่วมกับการเปิดโอกาสให้คนต่างถิ่นเข้ามาใช้ประโยชน์จากผืนแผ่นดินโดยตรง โดยเฉพาะให้เขาลงไปอยู่ในระดับที่ลึกซึ่งกว่าเราผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่น กับอีกด้านหนึ่งก็คือการนำเงินซึ่งได้รับจากหยาดเหงื่อเราเองกลับไปจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ให้เขาอีกทางหนึ่ง

มีอีกสิ่งหนึ่งซึ่งแทรกซึมอยู่ภายในด้านล่าง คือภาพบุคคลากรในสถาบันการศึกษา เปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่มีการยึดติดอยู่กับด้านบน รวมทั้งอิทธิพลเงินและวัตถุอย่างเห็นได้ชัดเพิ่มขึ้น แม้ภาพบรรยากาศในโรงเรียนยิ่งมหาวิทยาลัย มีอาคารสิ่งก่อสร้างซึ่งแต่ละหลังใช้เงินมากมาย เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้จิตวิญญาณซึ่งควรมีความรับผิดชอบต่อสังคม แม้ผู้ใหญ่ซึ่งควรแสดงความรับผิดชอบต่อชนรุ่นหลังรวมทั้งคนด้านล่างซึ่งถือเป็นพื้นฐานของทุกคน จำต้องเสื่อมถอยลงไปเรื่อย ๆ แทนที่จะเป็นผู้นำปฏิบัติลงสู่ด้านล่าง ให้ชนรุ่นหลังสัมผัสแล้วรู้สึกศรัทธา และถือเป็นแบบอย่าง อีกทั้งช่วยให้เกิดกระแสที่เชื่อมโยงถึงกันเป็นธรรมชาติ

สรุปแล้ว ในช่วงนี้วิถีการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยคงจะเป็นไปได้สองทาง โดยที่วันหนึ่งคงได้รับบทเรียนถึงจุดช่วยให้หวนกลับมา เริ่มต้นคิดและนำปฏิบัติใหม่จากความจริงซึ่งได้รับผลกระทบโดยปัญหามาแล้ว อย่างปราศจากความรู้สึกที่ว่า **"คือการถอยหลังเข้าคลอง"**

และคงคลายจากภาวะยึดติดอยู่เพียงเปลือกนอกของประชาธิปไตยที่นิยมกล่าวกันว่า **"จะต้องมีการเลือกตั้ง"** ซึ่งแท้จริงแล้ว ภาพที่พบเห็นในช่วงหลัง ๆ ขึ้นอยู่กับว่า ด้านไหนจะทำให้ตนมีโอกาสนำเอาเงื่อนไขเพื่อตัวเองเข้าไปแฝงฝังจะพบอีกประเด็นหนึ่งได้ว่า **มีการมองว่าอำนาจคนนอกเข้ามาเป็นรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรี จะทำให้ชาติพื้นฐานรองรับ จึงน่าจะอยู่ได้ไม่นาน**

สิ่งที่หยิบยกมาเป็นตัวอย่าง สะท้อนให้เห็นภาพของภาวะยึดติดอย่างชัดเจน โดยที่คิดว่า ส.ส.ในสภาคือพื้นฐานของผู้บริหารประเทศ โดยที่ลืมไปว่า **แท้จริงแล้วหาใช่ ส.ส.ไม่ หากน่าจะมองที่ประชาชนทั่วไป ยิ่งเป็นคนระดับล่าง** แท้จริงแล้ว คำว่า ส.ส.หรือผู้แทนก็น่าจะอธิบายตัวเองอยู่แล้ว

หากไม่ยึดติดอยู่กับเปลือกนอก ช่วยให้มีมองผ่านลงไปถึงด้านล่างได้อย่างแท้จริง ย่อมมองเห็น **เงื่อนไขซึ่งแฝงเป็นชนกัศทิศหลังอยู่ในกระบวนการประชาธิปไตยซึ่งนิยมนำเอาการเลือกตั้งมาเน้นความสำคัญโดยมองข้ามข้อเท็จจริงซึ่งอยู่ภายในเนื้อหาตั้งแต่ช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงมาสู่ระบอบประชาธิปไตยเมื่อปี พ.ศ. 2475** นั่นคือการใช้อำนาจบังคับ ซึ่งบานปลายมาถึงขั้นใช้อำมีสิทธิรูปแบบ ไม่ว่าจะป็นอิทธิพลผลประโยชน์ รวมทั้งการซื้อเสียงซึ่งมีอีกด้านหนึ่งคือ **การศึกษาไม่ได้ช่วยให้รากฐานความเป็นคนได้รับการพัฒนาขึ้นมาอย่างอิสระ ทำให้คนยอมตกเป็นทาสอามิสอย่างกว้างขวาง**

ดังนั้น ผลจากเงื่อนไขที่แฝงอยู่ในเนื้อหา ก็คือ ทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา เราได้ ส.ส. ซึ่งมีความเป็นตัวของตัวเอง ทำให้สามารถยืนหยัดอยู่กับเหตุผลน่าแข็งของคนช่วยให้ทำหน้าที่ เพื่อประชาชนด้วยความซื่อสัตย์ ให้ภยานอกศรัทธาอย่างสนิทใจ ใค้่น้อยลงไปทุกขณะ แม้บางคนอาจสะท้อนภาพให้เห็นว่าตนไม่แตะต้องอะไร แต่บนพื้นฐานลักษณะนี้ การยืนอยู่ในกลุ่มคนดังกล่าวได้ ย่อมถือเป็นเรื่องที่ควรสนใจศึกษา ซึ่งวันหนึ่งไม่ว่า เร็วหรือช้าความจริงย่อมปรากฏ สัจธรรมจึงชี้แนะไว้ว่า **ไม่ควรกำหนดกรอบเน้นที่ตัวบุคคล** แม้ผลที่ได้รับจากการสร้างสรรค์สิ่งดีงามบนพื้นฐานสังคมไทยจะขึ้นอยู่กับตัวบุคคล แต่สองประเด็นนี้อยู่คนละด้านกัน

หากในที่สุดเริ่มรู้สึกตัวมากขึ้นว่า บุคคลผู้ที่มาจากการเลือกตั้งไม่อาจเป็นที่พึ่งพาได้ เนื่องจากขาดความจริงใจต่อคนระดับล่าง ซึ่งจะอ่านได้จากนิสัยที่มักนำเอาตัวเองมาอ้างว่า ตนมาจากการเลือกตั้ง หรือเป็นตัวแทนประชาชน เพราะโดยสัจธรรมแล้ว **บุคคลใดมีความบริสุทธิ์ใจจริง ย่อมไม่นำสิ่งนั้นสิ่งโน้นมาอ้างเพื่อสิทธิประโยชน์แห่งตน หากลงมือทำงานอย่างจริงจัง ทำให้ผู้อื่นมีโอกาสอ่านความจริงใจได้เองอย่างอิสระ**

อนึ่ง ในกรณีเช่นนี้ หากได้บุคคลภายนอกที่ดี เป็นผู้มีความจริงใจต่อคนระดับล่างจริง ย่อมมุ่งมั่นทำงานลงสู่ด้านล่างอย่างปราศจากภาวะยึดติด จึงก่อศรัทธาจากคนระดับพื้นดินขึ้นมาสู่ด้านบน แม้อาจพบว่า ส.ส. หรือคนกลุ่มเดียวซึ่งส่วนใหญ่รากฐานถูกปิดล้อมไว้ด้วยวัตรอบด้านจะไม่เห็นด้วย แต่ก็คงเก็บไว้ในส่วนลึก เนื่องจากส่วนใหญ่ซึ่งเป็นพื้นฐานที่อยู่ใกล้ธรรมชาตินั้นมากกว่า ยอมรับแล้ว คนกลุ่มเล็กจึงปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือไม่ได้ และบุคคลผู้มีความซื่อสัตย์เป็นผู้นำอย่างมีรากฐาน ย่อมไม่สนใจว่าตนจะอยู่ตรงส่วนปลายได้หรือไม่ได้

วิถีทางซึ่งนำมาชี้ให้เห็นถึงสัจธรรมแล้วเป็นเพียงแนวทางหนึ่งซึ่งอาจเป็นไปได้ แต่มีอีกแนวทางหนึ่งซึ่งน่าจะติดตามศึกษาด้วยเช่นกัน กล่าวคือ สังคมไทยอาจจำต้องตกไปอยู่ในคตอิทธิพลชนต่างชาติทั้งหมด ทั้งนี้และทั้งนั้นถ้ามองที่รากฐานวัฒนธรรม รวมทั้งวิถีการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานพันธุกรรม ร่วมกับค่านิยมของคนในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากรากฐานความเป็นคนท้องถิ่น กำลังถูกกลืนกันไป เร็วยิ่งขึ้นเป็นลำดับ นับประสาอะไรกับประชาธิปไตยซึ่งคนส่วนใหญ่ยึดติดอยู่แต่เพียงเปลือกนอก

หากใครมองได้ลึกถึงระดับหนึ่งก็น่าจะพบความจริงว่า **แท้จริงแล้วก็คือประชาธิปไตยซึ่งถูกกำหนดโดยอิทธิพลชนต่างชาติ** เพื่อหวังประโยชน์ในด้านวัตถุจากความเป็นประชาธิปไตยซึ่งตกอยู่ภายใต้ภาวะครอบงำ ทำให้ตัวเราตกอยู่ในสภาพ **รู้เท่าไม่ถึงการณ์** ดังจะพบความจริงว่า หลังจากประเทศเล็ก ๆ มีการรวมกลุ่มเรียกร้องประชาธิปไตย มักมีประเทสมหาอำนาจจากด้านที่เรียกตัวเองว่าเป็นผู้นำของค่ายประชาธิปไตย ยื่นมือเข้าไปเกี่ยวข้อง แทนการให้โอกาสตกลงแก้ไขปัญหากันเองอย่างอิสระ

"รากฐานประชาธิปไตย" น่าจะอ่านได้จากความมีใจกว้าง เข้าหากัน เพื่อช่วยให้ร่วมมือกันคิดและนำไปปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาดัง ๆ ได้อย่างอิสระ โดยเฉพาะยิ่งมองขึ้นไปสู่ด้านบน น่าจะช่วยให้คนระดับล่างรู้สึกได้ชัดเจนยิ่งขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวควรถือความจริงใจภายในรากฐานแต่ละคนเป็นพื้นฐาน จึงไม่เน้นหนักอยู่ที่ **"การผูกมัดการสั่งการ หรือไม่ก็คิดแก้ไขปัญหาด้วยการตั้งกรรมการ"** แม้การแก้ไขปัญหาด้วยการเน้นความสำคัญที่การออกหรือแก้ไขกฎระเบียบ แต่สภาพที่เป็นจริงขณะนี้ทำให้มองเห็นว่า **"วิถีการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยกำลังสวนทางกันกับความจริงดังกล่าว ชัดเจนยิ่งขึ้นเป็นลำดับ"**

ทำให้นึกถึงช่วงซึ่ง **"ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ"** ยังมีชีวิตอยู่ ท่านได้เคยปรารภว่า **"ทุกวันนี้คนเห็นแก่ตัวมีมากขึ้น คงจะทำให้บ้านเมืองไปรอดได้ยากยิ่งขึ้น"** จากคำปรารภดังกล่าว ทำให้ผู้เขียนนำมาพิจารณาสานต่อ จึงเชื่อว่า **"บุคคลใด เข้าถึงธรรมะย่อมมองเห็นความจริงได้เสมอ"** และยิ่งเห็นต่อไปอีกว่า **"หลักฐานซึ่งหลายคนเรียกหา ก็คือหลักการซึ่งมีอยู่ในรากฐานจิตใจแต่ละคนอย่างเป็นธรรมชาติแล้ว"** เพียงแต่ทวนกลับมาพิจารณาบ่อยได้เสมอ

หากเราแต่ละคนผู้รู้ได้ถึงระดับหนึ่งแล้ว มีการมุ่งมั่นนำปฏิบัติอย่างดีที่สุด ย่อมช่วยให้คนมีโอกาสพบความจริงได้ว่า **สิ่งซึ่งเป็นไปได้อย่างแน่นอนที่สุดก็คือ แต่ละคนเกิดมาเพื่อเรียนรู้ความจริงให้ถึงที่สุดเท่านั้น.**